

waarbij allerlei elementen uit de Hollandse en Franse renaissance en barok werden verwerkt. In de rijke hardstenen pui zijn metalen kapitelen en basementen verwerkt.

Verderop aan de rechterkant heeft **Lange Veerstraat 32** bijzonder rijk uitgewerkte ingangspartijen. Zoals u nog kunt lezen is deze winkelpui in 1893 voor een schoenzaak gebouwd, maar nu is hier Past Joys gevestigd, een winkel met antiek speelgoed. Architect J.H. Welsenaar maakte vooral veel werk van de prachtige deuromlijstingen met beeldhouwwerk in neorenaissancestijl.

U loopt nu door tot waar de **Lange Veerstraat** afbuigt naar de **Korte Veerstraat**. Daar ziet u het grote winkel-pand 'De Zon' waarin nu het uitstekende restaurant Lambermons gevestigd is.

In 1899 is dit gebouwd in opdracht van Vroom & Dreesmann. Op de gevel kunt u nog altijd zien wat er toen zoal verkocht werd.

U gaat nu rechtsaf de **Anegang** in en hier ziet u in het tweede gedeelte op **nummer 30** heel opvallende grote ronde hoeken in de pui (Stemm Voetiek). W.F. Doeglas was hier in 1897 de ontwerper van.

U loopt nu een klein stukje terug om de **Warmoesstraat** in te gaan. Daar vindt u, vooral aan de linkerkant, een bijzonder grote en gave reeks winkelpuien. De donkergroene pui van La Ligna, **nummer 24**, werd in 1890 ontworpen door A.F. Captein, een timmerman/aannemer die veel puien op zijn naam heeft staan in Haarlem. Behalve de hardstenen plint zijn alle details in hout uitgevoerd. Uit hetzelfde jaar is de neorenaissance pui van **Warmoesstraat 14** (Noa Noa). Even verder heeft boekhandel Vernout, **Warmoesstraat 10**,

waarschijnlijk de oudste winkel-pui van deze straat, want die dateert al uit ca. 1875.

Hier schuin tegenover ziet u de uit 1889 daterende pui van Restaurant Dijkers, **Warmoesstraat 7**, die vooral opvalt door het rijke houtsnijwerk. Weer aan de linkerkant is de bijzonder brede pui van Players, **Warmoesstraat 8**, te vinden. Van dit neo-classicistische ontwerp uit ca. 1883 is de architect onbekend.

De donkergrijze kleur is niet oorspronkelijk. Waarschijnlijk was de pui met een houtimitatie beschilderd. Aan het eind van de **Warmoesstraat** gaat u linksaf de **Spekstraat** in. Van de winkels die u hier vooral aan uw linkerhand ziet is de symmetrisch opgebouwde pui van **Spekstraat 2** (Lukx) zeker de mooiste. Bij deze pui uit 1888 zijn de zuiltjes naast de winkelportiek van gietijzer. Het geheel is weer uitgevoerd in neoclassicistische stijl.

Tot slot gaat u aan het eind van de **Spekstraat** rechts af de **Grote Houtstraat** in. Als laatste winkel van deze wandeling ziet u daar op **nummer 4** (Haasje Repje) nogmaals een ontwerp van Jacob van den Bon en S. Roog. Deze witgeschilderde pui uit 1891 werd helemaal in natuursteen uitgevoerd met details die ontleend zijn aan de renaissance. Ook het glas-in-lood van het bovenlicht van het etalageraam dateert uit de bouwtijd. U loopt de **Grote Houtstraat** uit tot aan het **Verwulft** en zo bent u weer bij het begin van deze wandeling.

DE SMAAK VAN DE 19E EEUW

EEN WANDELING LANGS 19E EEUWSE WINKELMONUMENTEN

Haarlem staat al vele jaren bekend als een uitstekende winkelstad. Het fenomeen winkel is iets dat vooral in de 19e en het begin van de 20ste eeuw sterk is opgekomen. Tot die tijd werd veel koopwaar op markten verkocht of in werkplaatsen aan huis. Er waren nog geen gebouwen als winkel gebouwd!

De ontwikkeling van de typische winkelpui heeft in de decennia rond 1900 een grote vlucht genomen. Ook omdat het mogelijk werd steeds grotere glasruiten te fabriceren. Tegelijkertijd zien we rond 1900 een belangrijke ontwikkeling in de architectuur waarbij men zowel terugrijpt op oudere vormen uit de traditie als dat men probeert nieuwe vormen te ontwikkelen. Juist het stukje architectuur van de winkelpui blijkt dan vaak gebruikt te worden om het oude met het nieuwe te combineren.

De wandeling start bij het VVV-kantoor op het Verwulft en duurt ongeveer 1 uur.

U komt het VVV-kantoor uit, gaat meteen linksom en gaat de eerste straat rechts, de **Koningstraat** in. Als u halverwege deze straat bent ziet u aan de rechterkant op **nummer 37** een geheel oorspronkelijk, asymmetrisch ingedeeld winkelhuis met bakkerij in de stijl van Berlage (1900). Op de hardstenen pui-omlijsting is aan weerszijden van het kozijn decoratief Jugendstil beeldhouwwerk van G. Veldheer aanwezig. Op de sluitsteen staat een

bakkersfiguur afgebeeld. Nu is Wijnkelder de Bergplaats hier gevestigd. U loopt verder de Koningstraat door en ziet aan de rechterkant op **nummer 9** (Golfshop Haarlem), een winkelhuis (ca. 1875) met een symmetrische Neoclassicistische winkelpui in nog oorspronkelijke staat. De pui staat op een hardstenen plint met sierlijk decoraties.

U loopt een klein stukje terug en gaat rechtsaf de **Jacobijnestraat**. U loopt bijna de hele straat uit en passeert hierbij het Prinsenhof, waar het Stedelijk Gymnasium gevestigd is. Het Stedelijk Gymnasium Haarlem is een zelfstandig gymnasium, het is één van de oudste scholen van Nederland. In 1389 werd een Latijnse school in Haarlem gesticht, hieruit is het Stedelijk Gymnasium

voortgekomen. Vanaf 1 september 1883 is het gymnasium gevestigd in het huidige pand.

U gaat bij de eerstvolgende straat naar rechts, de **Nobelstraat** in. Deze loopt u helemaal uit, steekt over en gaat iets naar links. Hier ziet u op de hoek van **Zijlstraat 53** en de **Zoetestraat** (Marenko Mannenmode) een geheel in oorspronkelijke staat verkerend en sober gedecoreerd winkel-hoekhuis (1895). Het pand is gebouwd in eclectische stijl. Een karakteristiek onderdeel is de afgeschuinde hoek met ingang onder de uitgebouwde erker.

U loopt nu een klein stukje terug de **Zijlstraat** in.

De Zijlstraat is één van de meest toonaangevende straten van Haarlem, zeker op het gebied van kleding. Vervolgens neemt u de eerste straat naar links, de **Nieuwe Groenmarkt**. Aan uw linkerhand ziet u de uit de 19e eeuw stammende Groenmarktkerk. U gaat aan het eind naar rechts en ziet hier op **Krocht nummer 6**, (Gaivota) een winkelhuis (1880) met een ondiepe portiek dat zich bevindt tussen twee etalageramen. De puilijst heeft een bijna overdreven zwaarte en is getoogd boven de raampartijen. U loopt de **Krocht** verder af en voor u rechtsaf slaat ziet u op de linker hoek (tegenover de Hema) op **nummer 1** (juwelier F.J. Driessen) een hoekhuis met een asymmetrisch ingedeelde winkelpui (1898). De hoek werd afgeschuind en ter hoogte van de verdieping voorzien van een erkerachtige uitbouw met een torentje. U vervolgt uw weg door de **Barteljorisstraat** en ziet bijna aan het eind op **nummer 36-38** een winkelhuis met bedrijfsge-deelte en interieur, dat nog deels stamt uit de bouwtijd (1815). De stijl is classicistisch. Deze voormalige slagerij (waarin nu Ecco en Simon Levelt gevestigd zijn) is één van de oudste Haarlemse winkels. J.J. Rooijers begon hier in 1815 een slagerij met eigen slachterij en rokerij.

Aan het eind van de straat gaat u linksaf de **Grote Markt** op. U steekt de gehele **Grote Markt** aan de linkerkant over en ziet nadat u het standbeeld van Laurens Janszoon Coster, volgens bijna alle Haarlemmers de uitvinder van de boekdrukkunst, gepasseerd bent recht voor u Grand Café Fortuyn, **Grote Markt 23**, met een voor Haarlem unieke winkelpui in neo-Italiaanse renaissancestijl. Vooral de poortvormige ingang met

twee bronzen zuiltjes en sierlijk reliëf in stucwerk, met o.a. het jaartal 1892 in een cartouche. J.H. Welsenaar was hier de ontwerper van. Het is ook de moeite waard om even in de mooie portiek te kijken.

U vervolgt uw wandeling nu over de **Riviermarkt** richting **Klokhuisplein** en passeert hierbij de Grote of Sint-Bavokerk. De Grote of Sint-Bavokerk is de grootste kerk van Haarlem. Hij is gewijd aan patroonheilige Sint Bavo. De middeleeuwse kruiskerk (bouwperiode: 1370-1520) is opgetrokken in de Gotische bouwstijl. Midden op het kerkgebouw staat een ruim 75 meter hoge houten, met lood bedekte, laatgotische vieringstoren.

U loopt verder over het **Klokhuisplein** en gaat rechtdoor de Lange Veerstraat in. Aan de rechterkant op **nummer 7** vindt u proeflokaal "De Blauwe Druif" (1897). Het is een klein wonder dat deze fraaie pui hier nog is want in 1988 ramde een vrachtwagen hier de gevel. Gelukkig is direct daarna de pui uit 1897 hersteld. Schuin aan de over-

kant, **Lange Veerstraat 8**, Restaurant BastiJan, is een bijzonder brede winkelpui uit ca. 1880 te vinden, die een fraai geheel vormt met de rest van het pand. Deze neoclassicistische pui is helemaal symmetrisch opgebouwd met zowel links als rechts toegangsdeuren voor de bovenwoning en de winkel. Even verder, **Lange Veerstraat 14** (Azul Restaurant), is een rijk bewerkte winkelpui te zien die in 1890 door A.J.A.G. van der Steur werd ontworpen.

Weer uit ca. 1880 is het winkelhuis **Lange Veerstraat 16**, hier pal naast. Omdat hier de Nutsbibliotheek gevestigd was kwam er bovenop de gevel een portretbuste van Jan Nieuwenhuijzen, de doopsgezinde dominee die de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen oprichtte.

Tegenover dit pand is het brede winkelpand met bovenwoning **Lange Veerstraat 23** te vinden (Restaurant Babbels). Dit pand uit 1889-1890 werd door G.H. Möller ontworpen in eclectische stijl,